

Florilegi de flaires (1)

Text > VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Poques paraules desperten tanta al·lèrgia com la paraula *descripció*. Portadores d'una càrrega que més d'un lector considera intrínsecament negativa, les descripcions resulten, tanmateix, indispensables per fer-se una idea del que succeeix en qualsevol text, també en textos teatrals (què són, si no, les acotacions?). En les narracions mancades de descripció, els llocs i els personatges floten, ingràvids i deliqüescents, fins al punt que a vegades el lector no sap del cert ni el gènere, ni el nombre, ni l'edat aproximada dels protagonistes, ni tampoc la configuració de l'espai, ni tan sols l'època en què transcorre l'acció. En una pel·lícula les descripcions tenen poc sentit, però en un text escrit són un dels recursos més eficaços de què disposa l'autor per comunicar al lector el que succeeix. D'altra banda, la descripció és un repte majúscul, ja que amaga moltes trampes. L'error més habitual és repetir verbs (*ser, tenir, haver-hi*, i també *veure, trobar, aparèixer*, etc.) i apilonar adjectius i adverbis com si deixéssim caure runa en un abocador. Una bona descripció, però, és tot el contrari: una construcció personalíssima, i tan atractiva que ens ha de saber greu que s'acabi.

Descripció d'olors

Disposem d'un gran nombre de verbs per descriure el que veiem i el que ens arriba per les orelles, i déu-n'hi-do el vocabulari que tenim per descriure textures. Pel que fa al gust, la tradició gastronòmica ens subministra un lèxic especialitzat. En aquest article

ens centrarem en les olors, que (malgrat que posseeixen un poder certament evocador) són el que costa més de descriure, sobretot per manca de lèxic precís.

Al dietari *Octubre* (2010), Miquel Pairoli ens ofereix una descripció de les olors de l'any, repartides segons les estacions, que val la pena rellegir. Com que les olors sempre es vinculen a espais concrets, cal precisar que es refereix a les que sentia pels voltants de la seva casa de Quart. Per raons d'espai, em centraré en les que corresponen a la tardor, i encara només en un fragment: «Certament, aquest temps regala olors intenses, més aviat àcides, d'aquelles que entren pels narius amb l'aire fresc i que sembla que arribin fins al cervell. Primer de tot hi ha l'olor del fum de les fogueres. S'escampa cap al tard, ja que les fogueres, perquè cremin bé, s'han d'encendre a la tarda, després d'un dia assolellat i quan encara no s'ha aturat el vent, vingui d'on vingui. Sempre cal una mica de vent que les atïi, però com que, a pesar del sol i del vent, a la tardor tot està més o menys impregnat d'humitat, si més no de la rosada de les nits, de les fogueres tardorals emergeix una columna de fum, espessa, densa, olorosa. De vegades, aquestes fogueres exhaleu una flaire esplèndida, barrejada amb el fum, per exemple si es crema brancada seca o fulles de figuera. O ramassa d'alzina o de pi».

A *La finestra discreta* (2014), Antoni Puigverd ens ofereix una mostra antològica d'una altra estació, la que vinculem més amb la infantesa: «Olors del gran estiu perdut. Olor de síndria, per exemple. D'una síndria esberlada al terra del menjador de casa i festejada pel nen que vaig ser com si m'haguessin regalat la miniatura de l'infern (l'infern dels

>> L'olor del fum de les fogueres és descrita per Miquel Pairoli al dietari *Octubre*.

Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT AVUI (JOSEP CUÉLLAR).

pastorets: l'únic espectacle que jo aleshores havia vist). Olor de safareig ple d'aigua sota el porxo del petit pati de casa. Mentre em banyo en aquest safareig de parets negres i aigua neta, però fosca, sento l'olor de les botes de vi del pare, sento l'olor del sabó Lagarto que l'àvia i la mare fan servir per ensabonar les taques que fregaran a fons, sento pudor de claveguera i detergent, una pudor que surt del tub per on desguassa la primera rentadora elèctrica que va tenir la mare [...]. També sento l'olor àcida de la bota d'un vi que s'ha malmenat i que el pare, que sempre sap trobar el cantó bonic de les coses, diu que serà vinagre del més bo».

Les olors, ja ho veiem, transmeten amb eficàcia un ambient, una atmosfera. L'escriptor figuerenc Salvador Dalí (potser més conegut per la seva

>> A *La finestra discreta*, Antoni Puigverd parla de l'olor de síndria.

(Autoria: FRUITES MASÓ)

>> A Escafarlata d'Empordà, Adrià Pujol Cruells evoca «la fúria de la pudor blava del mar». (Autoria: GLÒRIA CABRATOSA)

>> La vida secreta de Salvador Dalí relata uns dies d'infantesa que coincideixen amb la recol·lecció de les flors de til·ler. (Autoria: JOSEP PASTELLS)

faceta de pintor) va ser, com Josep Pla, un autor molt interessat en la sensualitat i, doncs, en el sentit de l'olfacte. No costa gaire localitzar unes quantes escenes en què hi domina, al seu millor llibre, *La vida secreta de Salvador Dalí* (1942). En un capítol antològic relata uns dies passats durant la infantesa en un mas proper a Figueres, que van coincidir amb la recol·lecció de les flors de til·ler (tan presents en l'obra de Proust), realitzada per unes dones magnificades pel record. Durant l'estada al mas, Dalí té

un eriçó com a mascota. Després que hagi desaparegut, el petit Dalí el troba mort al galliner, en avançat estat de descomposició, amb tot de cucs menjant-se'l. Quan s'hi acosta, la pudor que sent és tan intensa que ha de compensar-la amb una olor de sentit contrari: «Vaig sortir corrents del galliner amb tota la velocitat de les meves cames: acostant-me als til·lers florits, vaig aspirar-ne profundament la fragància amb la idea de purificar els meus pulmons; però després vaig retrocedir sobre els meus passos per

continuar l'observació atenta del meu eriçó putrefacte. Durant l'estona que hi vaig ésser a la vora, em vaig aguantar ben bé la respiració i, quan ja no podia retenir l'alè, tornava corrents cap a les recol·lectores de flor de til·ler, que aleshores n'havien acumulades grans piles on bonien les abelles».

Barrija-barreja indestriable

També és l'estiu de la infantesa el que evoca Joaquim Ruyra al conte *En Garet a l'enramada* (1938), en aquest cas no pas en forma d'oposició entre el perfum i la fetor, sinó entre una barrija-barreja indestriable d'olors i l'aire que se les emporta: «L'atmosfera està saturada de les ferums més heterogènies: olor de fullam tendre, baf d'aiguardent, flaire de farina d'arròs i d'essències de tocador, perfums d'escanyapits, tuf d'avellanes torrades i cacauets, bravada d'alens pesats, bovor de cossos que suen; barreja marejadora, boirada que fora irrespirable si l'airet de la nit no acudís de tant en tant a esbargar-la, escorrent-se pertot arreu».

Un recurs acumulatiu semblant el trobem a *Escafarlata d'Empordà* (2015), d'Adrià Pujol Cruells, que també evoca estius llunyans: «La fúria de la pudor blava del mar. La flaire llefiscosa dels sonsos acabats de treure. Els efluvis grassos de l'engrut per fer lliscar les barques platja amunt. La pestilència somorta de les xarxes assecant-se al sol, i la fetor de l'esclovelat dels crustacis prescindibles. La sentor industrial de les cremes solars i dels *aftersuns*. El perfum prim de les flors de Sant Pere, quan s'obren de nit. La fortor de gasoil dels iots grans. La fragància dels pops roquissers, guisats amb *ais* i tomata. I el tuf del lavabo de la barraca d'estiu, que no disposava de clavegueram. És el collage odorífer, a l'aquífer del *retour d'âge*».

Acabem amb l'olor que, segons apunta Salvador Espriu a *Les roques i el mar, el blau*, emeten les harpies: «Malmeten i embruten tot el que toquen i ho emplen d'una pudor insuportable, de substàncies orgàniques en descomposició, que elles mateixes escampen i dejecten, perquè la pèssima olor aconsegueix de sotragar i rebaixar l'ànim i la moral».

En l'article següent parlarem de les olors de la ciutat i del mar, de l'home i de la dona.